

**Merkityksen tekstuaalisuuden tematiikka Paul
Austerin romaanissa *City of Glass***

Miika Soini

Kandidaatin tutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Miika Soini

Merkityksen tekstuaalisuuden tematiikka Paul Austerin romaanissa *City of Glass*

Sivumäärä: 29

Tiivistelmä

Tutkielmassa tutkitaan Paul Austerin romaania *City of Glass* (1985) Jacques Derridan ja jälkistrukturalismin teoreettisten viitekehysten kautta. Tutkielma pyrkii selvittämään, miten derridalaiselle ja jälkistrukturalistiselle näkökulmalle ominainen näkemys merkityksen tekstuaalisesti jäsentyneestä luonteesta ilmenee romaanissa tematiikan tasolla.

Tutkimus lähestyy teosta ennen kaikkea vertailemalla sen kerronnassa ilmenevää tematiikkaa derridalaiseen näkökantaan ja jälkistrukturalistiseen viitekehykseen. Tätä kautta nousevat esille etenkin tematiikan ja henkilökuvauksen kautta ilmenevät elementit ja keinot, joiden välityksellä romaani lähestyy tekstuaalisuutta, kielellisesti välittyvää merkitystä ja minuutta koskevia kysymyksiä. Kyseisiin keinoihin kuuluvat muun muassa kuvaukset menetyksestä, merkityksen etsinnästä, kuin myös erinäiset metafiktiolle ominaiset kerronnan muodot.

Tutkielmassa selviää, että Paul Austerin romaanin ilmentämä, merkityksen tekstuaalisuutta koskeva tematiikka ilmenee ennen kaikkea kuvauksina henkilöhahmojen minuuksia ja kieltä koskevien merkitysten kontekstisidonnaisuudesta, kuin myös kuvauksina tekstin ulkopuolisesti määrittävän merkityksen mahdottomuudesta. Kyseiset kuvaukset mukautuvat jälkistrukturalistisen viitekehysten näkökulmaan merkityksen ja minuuden tekstuaalisesti konstituoituneesta luonteesta.

Avainsanat: Paul Auster, *City of Glass*, jälkimoderni fiktio, dekonstruktio

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Lähteiden esittely ja tutkimuskysymyksen asettelu	4
1.2	Teoreettinen viitekehys	5
2	Merkityksen kontekstisidonnaisuus	7
2.1	Minuus ja kontekstin muutos	7
2.2	Merkitys ja logosentrismi	9
3	Perimmäisen merkin mahdottomuus	15
4	Fiktio ja sen ulkopuoli	20
4.1	Metafiktio ja tekstuaalisuus	20
4.2	Fiktion ulkopuolen tekstuaalisuus	22
5	Lopuksi	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

1.1 Lähteiden esittely ja tutkimuskysymyksen asettelu

Tutkielmani primäärilähde, Paul Austerin romaani, *City of Glass* (1985) käsittelee epäkonventionaalisen salapoliisitarinan kautta kieltä, merkitystä ja minuutta. Romaani kertoo vaimonsa ja poikansa tapaturmaista kuolemaa surevasta, runoista dekkareihin siirtyneestä Newyorkilaiskirjailijasta nimeltä Daniel Quinn. Kun Quinn vastaa väärään numeroon soittaneen, yksityisetsivä Paul Austeria tavoittelevan henkilön puheluun, päättää hän hetken mielijohteesta omaksua Austerin identiteetin omakseen. Peitenimen turvin Quinn ottaa ratkaistavakseen Austerille tarjotun yksityisetsivän pestin, johon kuuluu lapsuudessaan pimeään huoneeseen eristetyin nuoren miehen suojele tämän vaaralliselta isältä. Miehen isää, Peter Stillmania varjostaessaan Quinn saa tietää tämän hankkeesta löytää täydellinen, asioitten perimmäisen olemuksen paljastava kieli. Quinn alkaa suhtautua pakkomielteisesti mutkikkaan tilanteen mysteerien selvittämiseen; peitenimien omaksumisesta tulee hänelle tapa, ja hänen minuutensa rajat alkavat hämärtyä. Jutun ratkaisun paetessa yhä kauemmaksi Quinin ote todellisuuteen alkaa lipsua.

Tutkielmassani pyrin selvittämään, miten tekstuaalisuutta ja kielellisesti välittyvää merkitystä koskeva tematiikka ilmenee Austerin teoksessa. Tämän ohella tarkastelen tapoja, joilla romaanin kuvaukset kyseistä tematiikkaa koskevista kysymyksistä vastaavat Jacques Derridan teoreettisen viitekehyksen näkökulmaa, kuin myös jälkistrukturalistista näkökulmaa sen yleisimmissä piirteissään. Näkökulmani romaaniin sivuaa tekstuaalisuutta koskevien kysymysten ohella myös merkitystä, kieltä ja minuutta koskevia kysymyksiä. Useimmissa tapauksissa kyseisten teemojen käsittely tapahtuu ainakin jossain määrin suhteessa keskeisimpään käsittelemääni kysymykseen, eli tapaan, jolla tekstuaalisuutta ja kielellisesti välittyvää merkitystä koskeva tematiikka ilmenee romaanissa. Vaikka tutkimukseni taustalla vaikuttaa Jacques Derridan teoriaan pohjautuva näkökulma, perustuu tutkimukseni kuitenkin etupäässä Austerin romaania derridalaisesta, kun myös jälkistrukturalistisesta näkökulmasta tarkasteleviin artikkeleihin.

Norma Rowenin artikkelia ”The Detective in Search of the Lost Tongue of Adam: Paul Auster’s *City of Glass*” (1991) hyödynnän ennen kaikkea käsitellessäni Quinin mieltymystä salapoliisiromaaneihin, kyseisen mieltymyksen ilmentämiä asenteita. Rowenin artikkeliin viittaan myös tarkastellessani Quinin suhdetta logosentrismiin. Tarkastellessani tapoja, joilla

Austerin romaani rikkoo salapoliisikirjallisuuden konventioita, ja tapoja, joilla kyseiset ratkaisut osaltaan ilmentävät tekstuaalisuutta koskevaa tematiikkaa, hyödynnän puolestaan Alison Russellin artikkelia ”Deconstructing *The New York Trilogy*: Paul Auster’s Anti-Detective Fiction” (1990). Russel käsittelee artikkelissaan tapoja, joilla Austerin romaani edustaa hänen mukaansa anti-salapoliisifiktiota (1990, 71). Hänen mukaansa teos pyrkii konventioiden vastustaminen kautta haastamaan myös logosentrismiin pohjaavia olettamuksia. (1990, 71). Ne osat tutkimuksestani, jotka koskevat Austerin teoksen minuuden jäsentymisen kuvauksia ja tapoja, joilla kyseiset kuvaukset ilmentävä jälkistrukturalistista ja Derridalaista näkökulmaa suhteessa tekstuaalisuuteen hyödynnän Steven E. Alfordin artikkelia ”Mirrors of Madness: Paul Auster’s *The New York Trilogy*” (1995). Kyseinen artikkeli käsittelee muun muassa tapaa, jolla Austerin teoksen kielellisesti määrittävät minuudet ilmentävät Derridan käsityksiä kielelliselle merkitykselle ominaisesta lykkääntymisestä (1995, 17). Kyseisten artikkelien ohella viittaan läpi tutkielmani Anna Hellen dekonstruktioita käsittelevään artikkeliin, ”Jälkistrukturalismi ja dekonstruktio”. (2024, 216-223). Etenkin tutkielmani teoreettinen puoli nojaa vahvasti kyseisen artikkelin tarjoamaan, etenkin jälkistrukturalismia ja Jacques Derridan näkökulmaa koskevaan yleiskuvaan. Edellä mainittujen lähteiden ohella viittaan Aino Mäkikallin ja Liisa Steinbyn teokseen *Johdatus kirjallisuusanalyysiin* (2013), jonka määritelmiin pohjaan viittaukseni rikos- ja metafiktioon.

1.2 Teoreettinen viitekehys

Austerin romaania tutkiessani hyödynnän Jacques Derridan teoreettista viitekehystä, kuin myös jälkistrukturalistista näkökulmaa. Hyödynnän tutkielmassani muun muassa Jacques Derridan käyttämiä, ja jälkistrukturalismille keskeisiä käsitteitä, merkki, teksti ja merkitys (Helle, 2024, 217, 219). Derridan käsitteistä nousevat esille myös ero tai lykkääntyminen, josta Derrida käyttää termiä *différance*, ja logosentrismi (Helle, 2024, 219-220). Kyseiset käsitteet nousevat esille ennen kaikkea tutkielmalleni hyvin keskeisessä, Jacques Derridan ja jälkistrukturalistisen näkökulman puoltamassa näkemyksessä, että kielelliset merkitykset eivät synny suhteessa viittauskohtiinsa, vaan suhteessa toisiin merkityksiin, merkkien välisten erojen kautta. Tätä kautta merkitys lykkäytyy ikuisesti ja on näin ollen lähtökohtaisesti myös alati muuttuva ja tulkinnanvarainen. (Helle, 2024, 217, 220). Esseessään ”Platonin apteekki” (2003; 1972, ”La pharmacie de Platon”) Derrida kuvailee kyseistä, merkityksen muodostumista koskevaa näkemystä seuraavasti: ”Korvaaminen toteutuu siis puhtaana jälkien ja täydennysten leikkinä, puhtaan merkitsijän järjestyksessä, jota yksikään todellisuuden osa,

yksikään täydellisen ulkoinen viittauspiste tai ainutkaan transsendentti merkitty ei tule kehystämään, rajoittamaan tai valvomaan.” (2003, 127). Tästä, Derridan viitekehysten näkökulmasta logosentrismi puolestaan merkitsee uskomusta, että on olemassa jonkinlaisen perimmäinen, ajattelujärjestelmän ulkopuolella sijaitseva merkki, joka voisi ankkuroida itseensä aina vain toisiin merkkeihin osoittavat merkit (Helle, 2024, 219). Erityisesti kyseinen, perimmäisen merkin käsite nousee moneen otteeseen esille, varsinkin niissä tutkielmani osissa, jotka tarkastelevat Austerin romaanin kuvauksia sen henkilöhahmojen sielunelämästä.

Derridan näkökulma korostaa tutkimukselleni keskeistä tekstuaalisuutta jopa siinä määrin, että esseessään ”Différance” (2003; 1972) hän vaikuttaa retoristen kysymysten kautta viittaavan, että tekstin ulkopuoli välittyy yksinomaan tekstin välityksellä: ”Miten ajatella tekstin ulkopuolta? Onko se käsitettävä enemmän tai vähemmän tekstin omaksi reunaksi?” (2003, 271). Tulkiten kyseisen katkelman esittävän, että ihminen ei koskaan ole suoraan kosketuksissa tekstin ulkopuoliseen todellisuuteen, sikäli, että tekstin ulkopuoli ei koskaan näyttäydy ihmissubjektille sellaisenaan, ainoastaan välillisesti. Tästä näkökulmasta kaikki ihmisen kokemukset on käsitettävä siis yksinomaan tekstuaalisesti välittyneiksi. Kyseinen, inhimillisen kokemuksen kontekstissa tekstuaalista kaikenkattavuutta koskeva, derridalainen viitekehys saa varsin merkittävän roolin tulkitessani Austerin romaanin suhdetta tekstuaalisuuteen, tarkastellessani tapoja ja keinoja, joilla se ilmentää tekstuaalisuutta koskevaa tematiikkaa. Myös monet lähteistäni, etenkin Hellen artikkeli, viittaavat kyseiseen, tekstuaalisuuden kaikenkattavuutta sivuavaan aihepiiriin (2024, 217). Tutkielmassani käsittelen Austerin romaania, sen henkilökuvausta ja sen kuvaamia tapahtumia ennen kaikkea kyseisen, ihmiskokemuksen kielellisesti välittyneen luonteen tiedostavan näkökulman kautta.

2 Merkityksen kontekstisidonnaisuus

2.1 Minuus ja kontekstin muutos

Austerin romaanin ensimmäisistä kohtauksista tulee vahvasti esille, millainen vaikutus perheen menetyksellä on ollut Quinin minuuden kannalta. Kyseisten vaikutusten kuvauksien kautta käy ilmi, että Quinin minuuus perustui suurelta osin hänen poikansa ja vaimonsa sille suomaan kontekstiin. Luentani mukaan Quinin minuuden voidaan ennen onnettomuutta olettaa määrittyneen erityisesti isyyden kautta. Kyseinen seikka ilmenee Austerin romaanissa esimerkiksi siinä, kuinka vielä viisi vuotta poikansa kuoleman jälkeen Quinn kokee häivähdyksenomaisia tuntemuksia ilmeneviä, poikansa sylissä pitämistä koskevia muistoja: ”It was a physical sensation, an imprint of the past that had been left in his body, and he had no control over it.” (*City of Glass*, 7). Kun pojan ja vaimon isyyden identiteetille keskeinen konteksti riistetään Quinilta, myös isyyden identiteetin hänen minuudelleen suomat merkitykset menettävät perustansa. Kun hän siis joutuu luopumaan kontekstista, johon suuri osa hänen minuutensa merkityksistä on siihen asti perustunut, myös kyseinen minuuus ajautuu kriisiin.

Quinin läpikäymästä tragediasta juontuva, hänen minuudelleen keskeisimpien merkityksien horjumisesta aiheutuva identiteetikriisi ilmenee käsinkosketeltavasti myös hänen kokemuksessaan siitä, että osa hänestä on kuollut. Kyseiset, minuuden problematisoitumiseen viittaavat piirteet ilmenevät myös Quinin tuntemuksissa, että hän on jollain tapaa elänyt itseään pitempään; että hän on tätä kautta astunut ikään kuin oman kuolemansa jälkeiseen elämään:

As a young man he had published several books of poetry, had written plays, critical essays, and had worked on a number of long translations. But quite abruptly, he had given up all that. A part of him had died, he told his friends (...) It had been more than five years now. He did not think about his son very much anymore, and only recently he had removed the photograph of his wife from the wall. (...) He was alive, and the stubbornness of this fact had little by little begun to fascinate him – as if he had

managed to outlive himself, as if he were somehow living a posthumous life. (*City of Glass*, 6-7).

Luentani mukaan se osa Quinnin minuudesta, jonka hän kokee menetyksensä myötä kuolleen, ilmentää ennen kaikkea niitä, epäilemättä varsin merkittäviä osia hänen minuudestaan, jotka tukeutuivat hänen vaimonsa ja poikansa suomaan kontekstiin. Luen Quinnin kokemuksen minuutensa osan kuolemasta kuvastavan siis tapaa, jolla hän kokee aiemman identiteettinsä menettäneen perustansa sille kontekstin suoneen perheen poismenon myötä. Kyseinen, minuuden kontekstisidonnaisuutta koskeva tematiikka vaikuttaa mukautuvan myös derridalaiseen näkökulmaan, joka korostaa erinäisten kontekstien yhteydessä erityisesti kielellisyyden ja tekstuaalisuuden roolia. Alford luonnehtii Austerin romaanin minuuden tekstuaalisuutta koskevaa tematiikkaa seuraavasti, ennen kaikkea Derridan ja Saussuren näkökulmista ammentaen:

(...) when we ally the notion of the linguistically constructed self with the Saussurean/Derridean notion of language as a differing/deferring process, the real drama begins. (...) the self is a text, and (...) text's knowability is endlessly deferred, referring within the cognitive process only to other texts (be they physical texts or other selves)
(...) (1995, 22)

Alfordin huomiot minuuden tekstuaalisuudesta korostavat ennen kaikkea sitä, derridalaiseen näkökulmaan mukautuvaa käsitystä, että minuus ja sen erinäiset merkitykset perustuvat aina muihin, niille kontekstin suoviin teksteihin. Anna Helle luonnehtii kyseistä, jälkistrukturalistien, muun muassa Jacques Derridan, viitekehykselle ominaista, kielellistä merkitystä koskevaa näkökulmaa seuraavasti:

(...) jälkistrukturalistit esittivät – niin ikään Saussureen vedoten – että kielijärjestelmä muodostuu eroista, joita voidaan jatkaa loputtomiin. Toisin sanoen jälkistrukturalistien tulkinnan mukaan kielelliset merkitykset ovat jatkuvassa liikkeessä: sanojen merkitykset syntyvät viittaussuhteissa toisiin sanoihin, jotka taas viittaavat joihinkin muihin sanoihin. (2024, 217)

Tästä, Derridan ja jälkistrukturalistien viitekehystä ammentavasta näkökulmasta sekä Quinnan minuuksien konteksti, jonka hänen perheensä sille muodosti, tulee siis käsittää teksteiksi, joiden merkitykset jäsentyvät aina viittausuhteissa toisiin teksteihin, osana jatkuvasti lykkääntyvän merkityksen ketjua. Kyseisestä näkökulmasta myös minuuden merkityskokonaisuus jäsentyy kielellisesti jäsentyväksi ilmiöksi, jonka merkitykset syntyvät viittauskohdassa muihin merkityksiin. Quinnan identiteettikriisissä kyseinen seikka ilmenee ennen kaikkea siinä, kuinka perheensä menettämisen myötä, hänen minuutensa menettää sille keskeisen tekstuaalisen kontekstin. Sikäli, kun jälkistrukturalistisesta näkökulmasta identiteettien merkityksien käsitetään jäsentyvän ennen kaikkea viittauskohtiensa kautta (Alford, 1995, 22), vaikuttaa Quinnan perheen edustaman tekstuaalisen kontekstin menettäminen siis vääjäämättä myös Quinnan minuuteen. Tätä kautta hänen kokemansa identiteettikriisi juontuu siis ennen kaikkea siitä, että hän on perheensä kuoleman myötä menettänyt merkittävän osan minuutensa tekstuaalisesta kontekstista.

2.2 Merkitys ja logosentrismi

Luentani mukaan merkityksen tekstuaalisuus, sen riippuvuus sille merkityksen suovista viittauskohdista (Helle, 2024, 217) ilmenee Austerin romaanissa ennen kaikkea Quinnan kokeman tragedian, vaimonsa ja poikansa menetyksen, ja sen aiheuttaman identiteettikriisin kautta. Quinn vaikuttaa menetyksensä kautta esimerkiksi tulleen tietoiseksi merkityksen kielellisesti konstituoituvasta luonteesta. Luentani mukaan Quinnan ymmärrys tässä suhteessa juontuu siitä, kuinka hän on minuutensa keskeisimpien viittauskohtien menettämisen kautta tullut tietoiseksi minuutensa merkitysten jäsentymisestä kyseisten, tekstuaalisten viittauskohtien kautta. Kyseinen seikka tulee luentani mukaan ilmi esimerkiksi romaanin kuvauksissa Quinnan kirjallisen tuotannon suhteesta hänen minuuteensa. Kyseisten kuvausten kautta syntyy vaikutelma, että Quinn on sisäistänyt paitsi kirjallisen tuotantonsa, myös minuutensa erinäisten merkitysten läpikotaisin tekstuaalisen luonteen. Ehkä keskeisin kyseisistä kuvauksista viittaa Quinnan minuuden tekstuaalisuuteen, jonka hän kohtauksen yhteydessä myös epäilemättä tiedostaa, hänen eksentrisesti jäsentyvän kirjailijuutensa kautta:

In the triad of selves that Quinn had become, Wilson served as a kind of ventriloquist. Quinn himself was the dummy, and Work was the animated voice that gave purpose to the enterprise. If Wilson was an illusion, he nevertheless justified the lives of the other two. If Wilson

did not exist, he nevertheless was the bridge that allowed Quinn to pass from himself into Work. (*City of Glass*, 7)

Kyseinen katkelma kuvaa osin Quinin käsitystä minuudestaan, osin hänen käsitystään kirjoitusprosessistaan. Kyseiseen prosessiin ottavat kuvauksen mukaan Quinin ohella osaa hänen kirjailijapersoonansa William Wilson, jonka nimellä hän julkaisee salapoliisiromaaninsa, sekä Max Work, kyseisten romaanien päähenkilö. Erikoisen kuvauksesta tekee se, miten Quinn vaikuttaa käsittävän kyseiset, sepitetyt persoonat osaksi minuuttaan; ja kuinka hän vaikuttaa olevan alisteisessa asemassa suhteessa näihin. Etenkin se, miten kyseisessä asetelmassa Quinn on nuken roolissa, kun taas Wilson ja Work saavat osakseen aktiivisemmat, vatsastapuhujan ja nuken äänen roolit. Tätä kautta syntyy vaikutelma, ikään kuin sepitetyt persoonat puhuisivat passiivisen roolin ottavan Quinin kautta. Samankaltaisella tavalla kyseistä katkelmaa tulkitsee Alford, joka käsittää sen kuvaukseksi siitä, kuinka Quinin sepittämät persoonat edustavat hänen keksimiään sanoja, ja kuinka yksinomaan kyseiset sanat mahdollistavat hänen minuutensa olemassaolon: ”This textual analogy suggests that Quinn exists only insofar as the words he invents give him life.” (1995, 21). Alfordin luenta katkelmasta mukautuu niin ikään jälkistrukturalistiseen käsitykseen, että identiteetit ja niiden kaltaiset inhimilliset rakenteet, konstituoituvat kielellisesti: ”Kuten strukturalismissa, myös jälkistrukturalismissa lisäksi oletetaan, että inhimillinen ajattelu ja toiminta noudattavat kielellisen rakentumisen mallia. (...) samalla tavalla muodostuvat myös muun muassa myytit, identiteetit ja muut inhimillisen kulttuurin rakenteet.” (Helle, 2024, 217). Vaikka Quinn vaikuttaakin menetyksensä kautta, ainakin jollain tasolla, hyväksyneen merkityksen tekstuaalisesti välittyvän luonteen, vaikuttavat monet romaanin kuvaukset kuitenkin viittaavan siihen, että hänen on vaikea tyytyä tekstuaaliseen, ja sikäli alati lykkäytyvään merkitykseen, sekä kyseisen, alati lykkäytyvän tekstuaalisen merkityksen kautta jäsenyvään minuuteen.

Luentani mukaan kyseinen tyytymättömyys ilmenee etenkin Quinin eskapistisissa piirteissä, esimerkiksi hänen viehtymyksessään salapoliisikirjallisuuteen. Quinin mieltymystä dekkarikirjallisuuteen tarkastelee varsin samankaltaisesta näkökulmasta myös Rowen Austerin romaania käsittelevässä artikkelissaan: ”His obsessive interest in the genre (he is a committed reader of them as well) arises from a profound sense of loss of a rationally ordered universe that the conventional detective story so reliably projects.” (1991, 225). Luen, Rowenin artikkelin tulkinnan pohjalta, Quinin dekkari-innostuksen juontuvan hänen pyrkimyksensä paeta merkityksen luonteen lähtökohtaista lykkäytyvyyttä ja kyseisestä

lykkäytyvyydestä juontuvaa tulkinnallista epävarmuutta johdonmukaisista juonirakenteistaan tunnettuihin, konventionaalisiin dekkariromaaneihin. Kyseistä luentaa puoltanee myös romaanin katkelma, jossa kuvataan Quinin näkemyksiä dekkarifiktiosta:

Everything becomes essence, the center of the book shifts with each event that propels it forward. The center, then, is everywhere, and no circumference can be drawn until the book has come to its end.

The detective is the one who looks, who listens, who moves through this morass of objects and events in search of the thought, the idea that will pull all these things together and make sense of them. (*City of Glass*, 9)

Kyseinen katkelma luo vaikutelman, että Quinin dekkari-innostus ilmentää hänen kokevan vetoa erityisesti dekkareille ominaisiin, juonen langat yhteen tuoviin ja tyhjentävästi kaikkien jännitteet ratkaiseviin loppuratkaisuihin. Luen Quinin mieltymyksen kuvastavan hänen logosentrististä asennoitumistaan, joka niin ikään ilmentää hänen tyytymättömyyttään tekstuaalisesti jäsenyineisiin merkityksiin. Logosentrismien Helle selittää olevan uskomus tekstuaalisesti jäsenyneen merkitysjärjestelmän ulkopuoliseksi käsitettyyn perimmäiseen merkkiin, joka kykenisi ankkuroimaan muut merkit itseensä:

Logosentrismi (...) tarkoittaa kaikkia niitä ajatusmuotoja, jotka perustuvat oletukseen, että on olemassa jokin keskus, perimmäinen merkki, johon kaikki muut merkit voidaan palauttaa. (...) Perimmäistä merkkiä pidetään koko ajattelun perustana ja sen ajatellaan olevan ajattelujärjestelmän ulkopuolella. Dekonstrukttiivisen käsityksen mukaan myös nämä perimmäiset merkit, ”periaatteet”, ovat kuitenkin tietyn merkitysjärjestelmän tuotteita, siis merkkien välisten erojen tuotteita. Erilaiset yhteiskunnalliset ideologiat antavat joillekin merkityksille etuoikeutetun aseman nostamalla ne keskuksiksi, joiden ympärille muut merkitykset asetetaan ja joihin suhteutettuna muut merkit saavat merkityksensä. (...) Derrida vastusti logosentrismia ja kannatti sen sijaan

différancea, joka viittaa loputtomaan merkityksenmuodostumisen prosessiin ilman keskuksena toimivaa perimmäistä merkkiä. (Helle, 2024, 219-220)

Luentani mukaan Quinnin dekkari-innostuksen yhteydessä dekkarikirjallisuudelle ominaiset, juonen tyhjentävästi ratkaisevat loppuratkaisut edustavat perimmäistä merkkiä; samaan tapaan kuin tekstin ulkopuoliseksi käsitetty, perimmäinen merkki ankkuroi kaikki muut merkit, dekkarille ominainen loppuratkaisu tuo yhteen kaikki juonen langat, ratkaisee ne tyhjentävällä tavalla ja laukaisee tarinan jännitteen paljastamalla mistä kaikissa tarinan mysteereissä oli lopulta kyse. Näin ollen Austerin romaanissa salapoliisikirjallisuuden motiivin edustama logosentrismi ilmenee ennen kaikkea lajityypin konventionaalisuuden kautta. Esimerkiksi Mäkikalli ja Steinby (2013, 92) luonnehtivat rikosromaanin, salapoliisiromaanin epäilemättä käsittävän sateenvarjolajityypin, suhteellista konventionaalisuutta seuraavasti: ” (...) rikosromaanin lukija voi luottaa siihen, että rikostutkija tulee (...) selvittämään rikoksen.” Tätä kautta Quinnin mieltymyksiä dekkariromaaneihin, hänen eskapisminsa, ilmentää osaltaan hänen tyytymättömyyttään tekstuaalisesti jäsentyvään, merkkien välisten erojen kautta ikuisesti lykkäytyvään merkitykseen, jonka paikkansapitävyyttä jälkistrukturalistinen näkökulma puoltaa:

(...) jälkistrukturalistit esittivät – niin ikään Saussureen vedoten – että kielijärjestelmä muodostuu eroista, joita voidaan jatkaa loputtomiin. Toisin sanoen jälkistrukturalistien tulkinnan mukaan kielelliset merkitykset ovat jatkuvassa liikkeessä: sanojen merkitykset syntyvät viittaussuhteissa toisiin sanoihin, jotka taas viittaavat joihinkin muihin sanoihin. Kirjallisuudentutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että millään tekstillä ei ole yhtä oikeaa merkitystä eikä tutkijan tule sellaista tavoitella. (Helle, 2024, 217)

Quinnin viehtymys selittyy siis siten, että hänelle salapoliisikirjallisuus edustaa fantasiaa maailmasta, jossa merkitykset eivät lykkääny; jossa sanat eivät viittaa vain toisiin sanoihin ja jossa on ehdottomia tulkintoja ja merkityksiä, ja näin ollen siis myös perimmäisiä totuuksia. Niin ikään Russel luonnehtii Austerin romaania käsittelevässä artikkelissaan perinteistä salapoliisikirjallisuutta totuuden motiiviin kautta: ”The detective in conventional fiction

discovers 'the truth,' (...)" (1990, 83). Tätä kautta salapoliisikirjallisuudelle ominainen totuuden selvittämisen motiivi rinnastuu siis Austerin romaanissa logosentrismille ominaisen perimmäisen merkin suomaan tulkinnalliseen varmuuteen; samaan tapaan, kuin perinteisesti etenevän dekkariromaanin loppuratkaisun voi olettaa ratkeavan juonen aikana ilmenneiden mysteerien ja rikosten selviämiseen, perimmäinen merkki edustaa lupausta merkkien alati lykkääntyvää merkitystä koskevan ongelman ratkaisusta, kyseiset merkitykset itseensä ankkuroimalla.

Logosentrismiä, jota Quinin mieltymys dekkareihin luentani mukaan edustaa, ilmentää niin ikään hänen päätöksensä tekeytyä yksityisetsiväksi nimeltä Paul Auster: "Even that locution, *his appointment*, seemed odd to him. It wasn't his appointment, it was Paul Auster's." (*City of Glass*, 13). Edellä käsittelemieni tekijöiden kautta syntyy vaikutelma, että Quinin tavoitteena kyseisen peiteroolin omaksumisessa on dekkariromaanille tyypillinen loppuratkaisun kaltainen, perimmäisen merkin löytäminen. Hän siis vaikuttaa uskovan, että elämällä dekkarifiktio mukaillen hän saattaisi kyetä omaksumaan kokemusmaailmaansa genrelle ominaisen johdonmukaisen juonenkulun, jossa kaikki johtolangat johtavat lopulta jonkinlaiseen, kaikki mysteerit selvittävään loppuratkaisuun.

Quinin dekkari-intoilun; hänen yksityisetsivän roolin omaksumisensa rinnastuminen logosentristiseen ajatusmaailmaan ilmenee Austerin romaanissa myös sikäli, että Quinn alkaa vastaanottamansa etsivänpestin kautta kietoutua varjostamansa Peter Stillman vanhemman paljon eksplisiittisemmällä tasolla logosentristiseen näkökulmaan. Kyseisen kaltaista luentaa puoltaa niin ikään Rowen: "(...) without perhaps being aware of it, Quinn is becoming involved in Stillman's search." (1991, 229). Stillmanin logosentristinen asennoituminen ilmenee ennen kaikkea hänen näkemyksessään, että kieltä on kohdannut lankeemus, jonka myötä merkit ovat lakanneet vastaamasta viittauskohtiaan, että lankeemusta edeltänyt, Eedenin puutarhassa puhuttu kieli on mahdollista löytää uudelleen. Stillman vanhempi katsoo myös, että kyseisen, lankeamattoman kielen suoman jumalaisen totuuden kautta ihmisen on mahdollista palata ehdottoman merkityksen omaavaan kokemukseen:

If the fall of man also entailed a fall of language, was it not logical to assume that it would be possible to undo the fall, to reverse its effects by undoing the fall of language, by striving to recreate the language that was spoken in Eden? If man could learn to speak this original language

of innocence, did it not follow that he would thereby
recover a state of innocence within himself? (*City of
Glass*, 45)

Peter Stillman vanhemman näkökulman logosentrismisyyden luen ilmenevän siis siinä, kuinka hän etsii lankeamattoman kielen kautta niin sanottua perimmäistä merkkiä, täydellistä tulkintaa. Kyseistä, perimmäistä merkkiä koskevaa tematiikkaa tarkastelen myös seuraavassa luvussa, kuin myös sitä, miten Austerin romaani vaikuttaa esittävän Peter Stillman vanhemman ja Daniel Quinin perimmäisen merkin etsinnän perinpohjaisen erheellisiksi projekteiksi.

3 Perimmäisen merkin mahdottomuus

Kielen ja merkityksen lähtökohtaisen tekstuaalinen, ja sikäli merkkijärjestelmän sisäisten viitekohtien suomasta kontekstista riippuvainen luonne ilmenee Austerin romaanissa kaikkein käsinkosketeltavimmin Peter Stillmanin Jumalan kielen löytämiseen pyrkivän tutkimuksen kautta. Kyseinen tutkimus kulminoituu julmaan kokeeseen, jossa Peter Stillman vanhempi pyrkii poikansa pimeään huoneeseen eristämällä saavuttamaan jonkinlaisen viittauskohdista riippumattoman, luonnollisen kielen: ”He locked Peter in a room in the apartment, covered up the windows, and kept him there for nine years.” (*City of Glass*, 26). Mikäli perimmäinen merkitys sisältyisi merkkeihin sellaisenaan voisi Peter Stillman vanhemman kokeen odottaa tuottavan tulosta. Jos merkeillä siis olisi jokin luontainen, kontekstista riippumaton merkitys, tai jos tällaisia tekstin ulkopuoliseen nojaavia, luonnollisia merkkejä olisi olemassa kontekstisidonnaisten merkkien ohella, olisi mielekästä olettaa, että vuosikausiksi pimeään huoneeseen suljettu poika oppisi puhumaan merkkijärjestelmän ulkopuolista, luonnollista kieltä. Virginia Stillman, Peter Stillman nuoremman vaimo, kertoo Quinnille Peter Stillman vanhemman projektin kuitenkin lopulta epäonnistuneen: ”(...) he finally realized that his work had been a failure. (...) even taking it on his own terms, he knew he had failed.” (*City of Glass*, 26).

Tätä kautta Austerin romaani esittää, että kun kosketus tekstuaaliseen kontekstiin, kaikkiin kielellisiin viittauskohtiin estyy, ei löydy mitään perimmäistä merkitystä tai jumalaista kieltä. Näin ollen tulkitseen Austerin romaanin mukautuvan jälkistrukturalistiseen näkemykseen, että kielen merkitykset syntyvät yksinomaan niiden tekstuaalisen kontekstin kautta: ”Jälkistrukturalistien mukaan merkitykset syntyvät sen sijaan tekstien verkostossa (...)” (Helle, 2024, 219). Kyseinen tematiikka ilmenee luentani mukaan romaanin kuvauksissa siitä, kuinka ilman tekstuaalista kontekstia syntyneet ”sanat”, ovat merkityksen välittämisen kannalta käyttökeltottomia: Peter Stillman nuoremman pimeässä huoneessa keksimät, ja sikäli tekstuaalisesta kontekstista riippumattomat sanat eivät merkitse mitään: ”Wimble click crumblshaw beloo. (...) I am the only one who understands these words.” (*City of Glass*, 17). Tulkintani mukaan kyseisten sanojen merkityksettömyys juontuu juuri siitä, ettei niillä ole tekstuaalisia viitekohtia; Peter Stillman nuoremman keksimien sanojen käyttökeltottomuutta ilmentääkin ennen kaikkea se, että ilmeisesti vain hän itse tietää niiden merkityksen. Tästä, luentani mukaan Austerin romaanin puoltamasta näkökulmasta, kieli ja tekstuaalisesti jäsentyneet merkitykset ovat siis vailla tekstin ulkopuolista, merkitystä

ankkuroivaa perimmäistä merkkiä; kielellinen merkitys jäsentyy siis yksinomaan tekstuaalisten viitekohtien kautta. Näin ollen merkkijärjestelmän ulkopuolinen, siis tekstuaalisesta kontekstista riippumaton, luonnollinen kieli osoittautuu mahdottomuudeksi. Kyseiseen näkökulmaan vaikuttaa yhtyvän myös Russell: “According to Derridean philosophy, Dark's (and Stillman's) return to pure logos is impossible because of the nature of language. As a play of differences, language offers no basis for attributing a determinate meaning to any word or utterance.” (1990, 75). Russellin mukaan derridalaisen viitekehyksen näkökulmasta kielellinen merkitys koostuu siis vain merkkien välisistä eroista. Sikäli kun näitä eroja voidaan jatkaa loputtomasti (Helle, 2024, 217), merkitys lykkääntyy ikuisesti ja tätä kautta ehdottomat kielelliset merkitykset, joita Peter Stillman vanhempi Jumalan kieltä koskevan projektinsa kautta tavoittelee, määrittyvät mahdottomuudeksi. Kyseistä mahdottomuutta kuvastaa Austerin romaanissa ennen kaikkea siis se, että Peter Stillman vanhemman projekti epäonnistuu; ettei Peter Stillman nuorempi, hänen poikansa, opi puhumaan tekstin ulkopuolista, asioiden perimmäiset merkitykset paljastavaa Jumalan kieltä.

Peter Stillmanin ohella myös Quinn epäonnistuu pyrkimyksissään löytää perimmäinen, merkkijärjestelmän ulkopuolinen merkitys. Kyseistä epäonnistumista ilmentää ennen kaikkea Austerin romaanin loppupuoli, jossa Quinin perimmäisen merkin etsintä kulminoituu kohtaukseen, jossa hän asettuu erääseen Stillmanien asunnon tyhilleen jääneistä huoneista. Tapa, jolla Quinn eristäytyy huoneeseen vaikuttaa rinnastuvan ajanjaksoon, jonka Peter Stillman nuorempi vietti lukittuna pimeään huoneeseen, Jumalan kieltä etsimään pakotettuna. Quinn vaikuttaakin jossain määrin omaksuvan Peter Stillman nuoremman identiteetin. Romaanin loppupuolen kuvaukset Quinnista kirjoittamassa eristäytyneenä tyhjään huoneeseen tuntuvat luonnehtivan hänen niin ikään omaksuvan Peter Stillman vanhemman laatiman, Jumalan kielen jäljittämistä koskevan projektin. Rowen tulkitsee romaanin loppua varsin samankaltaisella tavalla; tulkintani pohjautuukin jossain määrin hänen luentaansa:

Finding the case in disintegration around him, and the doors of his previous life almost literally shut against him, he moves into Peter Stillman Jr.'s room. The movement is both physical and symbolic. Physically, he ensconces himself in a room in the now-deserted Stillman apartment and reproduces almost exactly the conditions of Peter's childhood incarceration – the total silence and sequestration in which he spent his first years.

Symbolically, he tries to become what Peter then was, the child, the unmarked innocent, pure of all contact with the outer world, through which the language of unfallen man may issue. (1991, 231)

Yhdyn myös Rowenin myöhemmin artikkelissaan esittämään luentaan, että Quinn ei vaikuta onnistuvan saavuttamaan perimmäistä merkkiä, lankeemusta edeltävää kieltä, ainakaan sikäli kuin Peter Stillman vanhempi kyseisen kielen romaanissa käsittää. Rowenin mukaan Quinin lehtiönsä kirjoittama teksti ei täytä Peter Stillman vanhemman lankeemusta edeltävälle kielelle asettamia kriteereitä; se ei vaikuta paljastavan minkäänlaista perimmäistä totuutta, saati sitten saavuttavan minkäänlaista kosmisen tason ratkaisua:

However, he achieved nothing on the scale envisioned by his mentor, Stillman, Sr. He was not able to come up with the correct text of reality. He did not importantly alter reality. Above all, he did not achieve any cosmic solutions. Fragmented, fallen, the world at the end of Quinn's quest remains in much the same plight as it was in the beginning. (1991, 232)

Rowenin luentaa voisin täydentää vielä sellaisella huomautuksella, että vaikka Quinin kirjoitukset eivät edustakaan täysin merkityksetöntä siansaksaa, kuten Peter Stillman nuoremman pimeässä huoneessa keksimät sanat, hänen kirjoituslehtiöön raapustamansa pohdinnat vaikuttavat varsin päämäärättömiltä: "He thought about Peter Stillman and wondered if he had ever slept in the room he was in now. (...) He wondered what the map would look like of all the steps he had taken in his life and what word would it spell." (*City of Glass*, 115). Lopulta kaikki näistä kysymyksistä jäävät ilman minkäänlaista vastausta. Niin ikään Quinin kohtalo jää lopulta täydelliseksi mysteeriksi, kuten romaanin nimettömäksi jäävä kertojahahmokin toteaa: "As for me, my thoughts remain with Quinn. (...) And wherever he may have disappeared to, I wish him luck." (*City of Glass*, 117). Vaikuttaa siis siltä, että Quinin vastauksetta jäävistä kysymyksistä koostuvat pohdinnat eivät johda minkäänlaiseen perimmäisen merkin suomaan ehdottomaan merkitykseen. Tähän tuntuu viittaavan myös esimerkiksi se, kuinka hänen kirjoituslehtiöön kirjoittamansa teksti päättyy kysymykseen: "What will happen when there are no more pages in the red notebook?" (*City of Glass*, 116). Tätä kautta syntyy vaikutelma, että hän olisi voinut jatkaa kysymysten

pohtimista ikuisesti, jos vain kirjoituslehtiön sivut olisivat riittäneet, vaikutelma, etteivät Quinnin kysymykset olisi koskaan voineet johtaa häntä perimmäisen merkin luokse.

Quinnin kirjoituslehtiön kysymyksiä koskevaa tematiikkaa tarkastellessa lienee olennaista panna merkille myös se, millainen suhde näillä kysymyksillä on romaanin juoneen. Kun romaani lähestyy loppuaan, kun alkaa näyttää siltä, ettei romaani millään voi ehtiä ratkaisemaan kaikkia sen juonen esille tuomia mysteereitä, Quinn vaikuttaa pohtivan juuri samaisia, romaanin juonta koskevia kysymyksiä. Quinnin kysymysten tavoin monet romaanin juonen aikana ilmenneet mysteerit, esimerkiksi Virginia Stillmanin ja Peter Stillman nuoremman kohtalo, jäävät ilman vastausta. Erityisesti näiden, monella tasolla vaille vastausta jäävien kysymysten kautta Austerin romaani merkityksellistyy eräänlaiseksi antidekkariksi, kuten Russell sitä artikkelissaan luonnehtii: ”A more recent example of anti-detective fiction is Paul Auster’s *The New York Trilogy* (...)” (1990, 71). Kyseistä antidekkariutta ilmentää ennen kaikkea se, miten Quinnin romaanin mittaan seuraamat johtolangat osoittavat aina vain uusiin kysymyksiin. Luentani mukaan Austerin romaanin antidekkariutus tulee ilmi myös siinä, kuinka kyseiset johtolangat eivät myöskään lopulta johda minkäänlaiseen ratkaisuun, toisin kuin konventionaalisessa dekkarissa voisi olettaa käyvän.

Kuten myös Russell esittää, romaanin yksityisetsivyyteen liittyvät motiivit ilmentävät perimmäisen, merkkijärjestelmän ulkopuolisen, merkityksen etsintää: ”(...) the detective searches for ‘presence’: an ultimate referent or foundation outside the play of language itself.” (1990, 72). Russellin luennan pohjalta luen myös Quinnin omaksuman yksityisetsivän toimen rinnastuvan kyseisen, tekstuaalisen ulkopuolisen, perimmäisen merkin etsintään. Tätä kautta Quinnin etsinnän epäonnistuminen, muiden Austerin romaanin antidekkariutta puoltavien elementtien ohella, tuntuu kuvastavan edellä käsittelemääni, merkityksen tekstuaalisuutta koskevaa tematiikkaa. Quinnin pohtimat, vastauksetta jäävät kysymykset ja romaanin mitään ratkaisematon loppuratkaisu vaikuttavat kääntävän päälaelleen konventionaaliselle dekkarille ominaisen, juonen merkitykset tyhjentävästi ratkaisemaan pyrkivän lopetuksen. Luennassani konventionaaliselle dekkarille ominainen, rikoksen tai mysteerin selvittämiseen päättyvä juonirakenne rinnastuu siis Quinnin logosentrismiin, hänen perimmäisen merkin etsintäänsä. Austerin romaanin avoimeksi jäävä loppuratkaisu ilmentää sen sijaan näkökulmaa, jonka mukaan perimmäinen tai ehdoton, kaiken selittävä tulkinta, ei ole mahdollinen, koska, ”kaikki lukemiset ovat epätäydellisiä.” (Helle, 2024, 220), tai kuten Russel asian ilmaisee: ”(...) language is uncertain, its meaning indeterminate.” (1990, 84). Tulkintani mukaan Austerin romaanin korostetulla tavalla tulkinnoille avoin loppuratkaisu ilmentää siis

jälkistrukturalistiselle näkökulmalle ominaista kantaa, jonka mukaan erojen kautta muodostuva kielellinen merkitys viittaa aina vain sille viittauskohdan suoviin merkityksiin, jotka puolestaan viittaavat jälleen uusiin merkityksiin. Kyseisestä näkökulmasta ehdottomien tulkintojen mahdottomuus juontuu siis siitä, että merkitys lykkäytyy ikuisesti, osoittaa aina vain seuraavaan viittauskohtaan. (Helle, 2024, 217). Näin ollen, luentani mukaan Austerin teos ottaa huomioon kielellisen merkityksen alati lykkääntyvän luonteen ja sikäli lopullisen, ehdottoman merkityksen mahdottomuuden, pyrkimällä loppuratkaisunsa avoimuudella ikään kuin muistuttamaan täydellisen tulkinnan mahdottomuudesta; tekemällä kyseisen mahdottomuuden tätä kautta ilmeiseksi.

4 Fiktio ja sen ulkopuoli

4.1 Metafiktio ja tekstuaalisuus

Tietyissä Paul Austerin romaanin kohtauksissa ilmenee metafiktiolle ominaisia piirteitä. Metafiktio viittaa fiktion, jolle on tyypillistä ”(...) fiktionaalisen tekstin rakennusehtojen pohdinta (...)” (Mäkikalli & Steinby, 2013, 148). Myös Austerin teos ilmentää kyseistä lajityyppiä juuri tämänkaltaisilla keinoilla. Luentani mukaan romaanin metafiktiivisiä piirteitä edustavat elementit ilmaisevat Quinin olevan fiktiivinen henkilö; tähän viittaa esimerkiksi romaanin alkupuolen virke, jossa Quinnin kerrotaan lakanneen ajattelemasta itseään todellisena: ”He had, of course, long ago stopped thinking of himself as real.” (*City of Glass*, 10). Kyseinen kappale viittaa kuvainnollisella tasolla Quinin kokemaan, hänen surustaan juontuvaan, vieraantuneisuuteen ja merkityskatoon, mutta sen voi lukea myös kirjaimellisemmassa mielessä; viittauksena Quinin tekstuaalisesti konstruoituun luonteeseen, siihen, että hän on fiktiivinen henkilö.¹ Luentani mukaan romaanin metafiktiiviset piirteet, esimerkiksi tavat, joilla se tuntuu korostavan Quinin fiktiivisyyttä, ilmenevät myös varsin merkittävällä tavalla romaanissa henkilöihon esiintyvän, kirjailija Paul Austerin kautta. Vaikka kyseinen Auster onkin epäilemättä enemmän tai vähemmän fiktionaalisoitu, hän kuitenkin muistuttaa monin tavoin reaalista Austeria, kuten toteaa myös Rowen romaania käsittelevässä artikkelissaan: ”(...) ’Paul Auster,’ the character (obviously himself a kind of double of Paul Auster the author of the work.” (1991, 229).” Tässäkin yhteydessä romaanin metafiktiiviset elementit ilmenevät kuitenkin varsin verhotulla ja hienovaraisella tavalla. Vaikka fiktiivinen Auster vaikuttaakin monin tavoin rinnastuvan reaaliseen Austeriin, ei hän kuitenkaan kaikkein eksplisiittisimmällä tasolla edusta romaanin kirjoittajaa.²

¹ Metafiktiiviset elementit eivät juurikaan nouse esiin muualla Quinin ajatuksia tai menettelyä koskevassa henkilökuvauksessa ja siksi luen kyseistä virkettä Quinin henkilökuvausten tasolla lähinnä kuvauksena hänen vieraantuneisuudestaan, en niinkään kuvauksena hänestä tulemassa kasvotusten minuutensa fiktiivisyyden kanssa. Romaanin kokonaisuuden valossa Quinn ei esimerkiksi näyttäytyä henkilöihon, jonka kuvattaisiin todella ajattelevan olevansa fiktiivinen. Jos hänet nimittäin kuvattaisiin kyseisen kaltaisena, fiktiivisen luonteensa kanssa kasvotusten joutuvana henkilöihon, voisi kyseisen tematiikan olettaa tulevan varsin konkreettisella tasolla esille sekä hänen ajatustensa että käyttäytymisensä kuvauksissa. Kyseisellä, Quinin fiktiivisyyteen viittaavalla virkkeellä on kuitenkin merkittävä temaattinen merkitys sikäli, että itsetietoisien silmäniskun tavoin se tunnustaa Quinin ja koko romaanin keinotekoisuuden, fiktiivisyyden; korostaa tätä kautta myös romaanin tekstuaalisesti konstituoituvaa luonnetta.

² Austerin romaanin esittämän fiktiivisen genealogian mukaan teoksen teksti perustuu Quinin kirjoituslehtiön merkintöihin, jotka on puhtaaksikirjoittanut tarinan loppupuolella itsensä esittelevä, mutta nimettömäksi jäävä kertojahahmo: ”I have followed the red notebook as closely as I could, and any inaccuracies in the story should be blamed on me.” (*City of Glass*, 117)

Tästä huolimatta luen romaanin kuitenkin viittaavan siinä esiintyvän Austerin edustavan todellista Austeria, tarinan kirjoittajaa. Kyseistä luentaa puoltaa esimerkiksi kohtaus, jossa Quinn tapaa Austerin, ja jossa tämä vaikuttaa kykenevän lukemaan hänen ajatuksensa: ”It was as though Auster had read his thoughts, divining the thing he wanted the most – to eat, to have an excuse to stay a while.” (*City of Glass*, 86-87). Tavan, jolla Auster vaikuttaa kykenevän lukemaan Quinin ajatukset, tulkitsen viittaavan siihen, että kuvainnollisella tasolla fikionalisoitu Auster edustaa todellista Austeria. Luentani mukaan fikionalisoidun Austerin kyky tuntea Quinin ajatukset vertautuu tapaan, jolla Quinin ajatukset ovat epäilemättä tuttuja hänet todella sepittäneelle kirjailijalle, todelliselle Austerille.

Kyseiseen asetelmaan, jossa fikionalisoitu Auster edustaa romaanin kirjoittajaa, ja jossa Quinin fiktionaalinen, seipetty luonne korostuu, viittaa mielestäni myös Quinin ja Austerin kohtaamista edeltävä kohtaus, jossa Quinn tapaa Peter Stillman vanhemman. Kyseisessä kohtauksessa Quinn käyttää omaa nimeään, Daniel Quinnia, peitenimenä, suojellakseen omaksumaansa Auster-persoonaa: “Quinn had been prepared for this and knew how to answer. He was not going to let himself be caught. Since he was technically Paul Auster, that was the name he had to protect. Anything else, even the truth, would be an invention, a mask to hide behind and keep him safe.” (*City of Glass*, 68). Quinin päätös käyttää omaa nimeään peitenimenä Auster-persoonansa suojellakseen selittyy romaanin juonen esittämien tapahtumien kontekstissa oletettavasti siten, että Quinn on käyttänyt nimeä Auster siitä asti, kun otti etsivänpestin vastaan, ja näin ollen kukaan pestiä koskevista henkilöistä ei tunne häntä Quinnina. Tästä syystä Quinn siis kokee Auster persoonan suojelun olennaisemmaksi. Kyseisen kohtauksen kuvaama asetelma on kuitenkin ilmeisen absurdi; esimerkiksi se, miksi Quinn valitsee peitenimekseen juuri oman nimensä ei selity romaanin tarinan tapahtumien kontekstissa millään ilmeisellä tavalla. Merkityksen ja minuuden tekstuaalisuutta koskevaa tematiikkaa tarkastelevasta näkökulmasta kyseinen kohtaus näyttäytyy kuitenkin varsin merkityksellisenä.

Luentani mukaan kyseinen kohtaus viittaa edellä käsittelemiini motiiveihin, jotka tuntuvat korostavan Quinin fiktiivisyyttä, ja joiden kautta fikionalisoitu Auster vaikuttaa jollain tasolla edustavan teoksen kirjoittajaa, todellista Austeria. Kyseinen tematiikka ilmenee kohtauksessa ennen kaikkea siinä, kuinka Quinn päättää ottaa oman nimensä itselleen peitenimeksi, ja kuinka aiemmin lähinnä jonkinlaiselta peiteroolilta vaikuttaneen Auster-persoonan suojeleminen nouseekin Quinin ensisijaiseksi prioriteetiksi. Luentani mukaan kyseisessä asetelmassa Quinin omaksuma Auster-persoonaa edustaa fikionalisoidun

kirjailija-Austerin tavoin romaanin todellisuudessa kirjoittanutta Austeria. Tästä näkökulmasta Quinn-peitenimi ilmentää Quinin asemaa romaanin henkilöhahmona; Quinin minuus on pohjimmiltaan, minkä tahansa fiktiivisen henkilöhahmon tavoin, sepitettä ja sikäli eräänlainen peiterooli. Luentani mukaan kohtausta ilmentää Quinin olevan kirjailijan peiterooli myös sikäli, että kaikki hänen sanansa perustuvat todellisuudessa hänet sepittäneen kirjailijan ajatuksiin; tästä näkökulmasta kirjailija siis tavallaan puhuu hänen kauttaan, ikään kuin häneksi tekeytyen.

Luentani mukaan Quinin fiktiivisyyttä korostavassa asetelmassa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään metafiktiivisestä leikkittelystä; Quinin hahmon korostainen fiktiivisyys ei ainoastaan osoita Quinin henkilöhahmon sepitettyä, tekstuaalisesti konstruoitua luonnetta, vaan pyrkii kyseisen henkilöhahmon kautta tarkastelemaan myös ihmiskokemusta sinänsä niin ikään tekstuaalisesti konstituoituneena ilmiönä. Romaanin alkupuolen katkelma, jossa Quinin kerrotaan lakanneen pitämästä itseään todellisena, ei siis luentani mukaan viittaa ainoastaan kyseisen henkilöhahmon fiktiivisyyteen, vaan niin ikään siihen, että ihmiskokemus sinänsä konstituoituu tekstuaalisesti. Näin ollen, tulkitsen romaanin kuvaavan ihmiskokemuksen tekstuaalisuutta metafiktiolle ominaisen, korostetun fiktiivisen henkilöhahmon kautta. Kyseinen näkökulma, jonka mukaan fiktiivisten minuuksien ohella myös todelliseksi käsitetyt minuudet ovat tekstuaalisia konstruktioita, mukautuu jälkistrukturalistiseen näkökulmaan, jossa minuus sinänsä käsitetään tekstuaaliseksi ilmiöksi; jonka mukaan ”(...) kieli edeltää yksilöä ja subjekti on kielen tuote.” (Helle, 2024, 217).

4.2 Fiktio ulkopuolen tekstuaalisuus

Luentaa, että romaanin viittaukset Quinin fiktiivisyyteen ilmentävät ennen kaikkea ihmiskokemuksen tekstuaalisuutta sinänsä, puoltaa myös se, miten myöskään fictionalisoitua Austeria ei tulkintani mukaan nosteta kyseisen tekstuaalisuuden yläpuolelle. Tuomalla reaaliseen ihmiseen pohjautuvan, ja sikäli reaalista ihmistä edustavan, henkilöhahmon osaksi fiktiivistä maailmaa, romaani tuo luentani mukaan ilmi reaalisten, usein tekstin ulkopuoliseksi käsitettyjen minuuksien tosiasiallisen tekstuaalisuuden. Samankaltaista tulkintaa puoltaa niin ikään Steven E. Alfordin Austerin romaania käsittelevä artikkeli:

However, what does the quandary of identity the characters experience imply for Paul Auster, the author of *The New York Trilogy* (or any writer, for that matter)? His work suggests that no clear dividing line exists between

the characters' predicament and his own, that he is beset by the same paradoxical problems of identity in his "real" life. (1995, 23)

Kyseisen tematiikan romaani tuo luentani mukaan ilmi erityisesti Austerin kykenemättömydessä auttaa Quinnia tämän etsivänpestiä koskevissa pulmissa. Quinin tavatessa Austerin hän olettaa tämän olevan etsivä, olettaa, että tämä voisi auttaa häntä löytämään Peter Stillman vanhemman, joka vaikuttaa kadonneen jäljettämiin. Auster osoittautuu kuitenkin kirjailijaksi, joka ei ole koskaan edes kuullut Stillmaneista: "I've never heard of the Stillmans." (*City of Glass*, 86). Austerin kykenemättömyyttä tässä suhteessa korostaa niin ikään Quinin käsinkosketeltava pettymys:

"I'm afraid you've got the wrong Paul Auster."

"You're the only one in the book."

"That might be", said Auster. "But I'm not a detective."

"Who are you then? What do you do?"

"I'm a writer."

"A writer?" Quinn spoke the word as though it were a lament. (...) "If that's true, then there's no hope. The whole thing is a bad dream." (*City of Glass*, 85).

Ennen kaikkea Austerin kykenemättömyyttä Quinin auttamisen suhteen, ilmentää kuitenkin se, ettei Austerin tapaamisesta ole minkäänlaista hyötyä Quinille. Etenkin kyseistä tapaamista seuraavan luvun aloitus vaikuttaa korostavan sitä, että Quinn on aivan yhtä eksyksissä kuin oli ennen Austerin tapaamista: "Not only had he been sent back to the beginning, he was now before the beginning, and so far before the beginning that it was worse than any end he could imagine." (*City of Glass*, 93)

Etenkin kun otetaan huomioon, miten Quinin etsivätoimi vaikuttaa rinnastuvan perimmäisen, merkkijärjestelmän viittauskohdista riippumattoman merkin etsintään, tuntuu Austerin kykenemättömyys auttaa häntä, sikäli kun luen hänen edustavan todellista Austeria, tai reaalisiksi käsitettyjä minuuksia sinänsä, viittaavan siihen, että myös reaalisiksi käsitetyt minuudet ovat tekstuaalisuudelle alisteisia siinä missä fiktiiviset minuudet. Myös Alfordin, niin ikään identiteettiä ja tekstuaalisuutta käsittelevä tulkinta sivuaa tämän kaltaista

tematiikkaa; Alford esittää romaanin kuvaavan, kuinka tekstuaalista merkitystä koskeva lykkäytyvyys koskee reaalisia minuuksia, siinä missä se koskee fiktiivisiä identiteettejä: ”(...) The New York Trilogy argues that the self – within the novels and without – is a textual construct, and subject to the difference and deferral inherent in language.” (1995, 17). Osin Alfordin tulkintaan pohjaava luentani fiktionalisoidun Austerin kykenemättömyydestä auttaa Quinnia on siis se, että kyseinen henkilöahmo, joka todelliseen Austeriin rinnastumalla viittaa myös ei-fiktionaalisiin, reaalimaailman minuuksiin tuo ilmi myös reaaliksi käsitettyjen minuuksien tekstuaalisuuden ja niiden alisteisuuden merkityksen lykkäytymiselle.

Luentani mukaan Austerin romaani tuo siis edellä käsittelemäni asetelman kautta ilmi, että sikäli, kun ”(...) kielijärjestelmä muodostuu eroista, joita voidaan jatkaa loputtomiin (...)”, ja sikäli kun ”(...) kieli edeltää yksilöä (...)” (Helle, 2024, 217), myös reaalisten minuuksien kokemus välittyy tekstuaalisesti. Näin ollen Austerin romaani tuntuu tätä kautta esittävän, että myös reaaliset minuudet, reaalisten minuuksien kokemukset jäsenyivät tekstuaalisesti, ja näin ollen myös ne ovat alisteisia merkityksen lykkäytyvyydelle; ja niin ikään tulkintojen epätäydellisyydelle. Todellista Austeria, ja luentani mukaan romaanin ulkopuolisia minuuksia sinänsä edustava, fiktionalisoitu Auster on tätä kautta aivan yhtä neuvoton kuin Quinn tämän perimmäisen merkin etsintään rinnastuvan etsivänpestin suhteen. Hän on siis siis aivan yhtä kyvytön saavuttamaan merkkijärjestelmän ulkopuolista, täydelliset, ehdottomat tulkinnat mahdollistavaa perimmäistä merkkiä.

Tuomalla fiktionalisoidun Austerin, reaalista henkilöä edustavan henkilöahmon, kanssakäymiseen metafiction keinoin korostetun fiktiivisen Quinin kanssa Austerin romaani niin ikään purkaa Derridan dekonstruktiivisen metodin mukaisesti fiktion ja ei-fiktion välistä binaarista vastakkainasettelua. Dekonstruktioille ominaista, kaksinapaisten vastakkaisuuksien purkamista Helle kuvailee seuraavasti:

Dekonstruoinnalla voidaan purkaa binaaristen eli kaksinapaisten oppositioiden vastakohtaisuuksia ja osoittaa, että vastakkaiset käsitteet edellyttävät aina vastakohtansa – tässä näkyy suora kritiikki strukturalismille tyypillisiä kaksinapaisia vastakkainasetteluita kohtaan. Dekonstruktion mukaan vastakohtien osapuolet ovat riippuvaisia toisistaan. (...) Tekstiä dekonstruoitaessa nostetaan pintaan ne oppositiot, joiden varaan teksti rakentuu, ja osoitetaan näiden

oppositioiden hierarkia. Hierarkian lisäksi pyritään purkamaan myös se järjestelmä, joka tuottaa hierarkian. (...) Erilaiset yhteiskunnalliset ideologiat antavat joillekin merkityksille etuoikeutetun aseman nostamalla ne keskuksiksi, joiden ympärille muut merkitykset asetetaan ja joihin suhteutettuna muut merkit saavat merkityksensä. (...) Näissä vastakohtapareissa on jälkistrukturalismin mukaan se huono puoli, että ne asettuvat hierarkkisesti: toista osaa arvostetaan enemmän kuin toista. Esimerkiksi strukturalismissa kielisysteemi on ”arvokkaampi” kuin yksittäinen puhunta, ja patriarkaalisessa yhteiskunnassa mies on naista arvokkaampi. (2024, 219-220)

Kyseinen, kaksinapaisten oppositioiden välisten hierarkioiden purkaminen ilmenee Austerin romaanissa siinä, kuinka se vaikuttaa pyrkivän horjuttamaan fiktion ja fiktion ulkopuolisen välistä hierarkiaa, ennen kaikkea tuomalla fiktiiviseen kertomukseen, fiktiivisten henkilöhahmojen keskuuteen fiktion ulkopuolista edustavan henkilöhahmon, fiktionalisoidun Paul Austerin.³ Kyseisessä vastakkainasettelussa fiktion ulkopuolinen on oletettavasti arvoitetummassa asemassa verrattuna fiktion; kyseisen hierarkian luonne on ilmeinen ainakin tavassa, jolla fiktiota verrataan perinteisesti juuri ei-fiktioon, fiktion ulkopuoliseen reaaliseen maailmaan, kuinka fiktion käsitetään saavan merkityksensä suhteessa siihen.

Luentani mukaan Austerin romaani kuitenkin pyrkii edellä käsittelemieni, Quinin ja Austerin tapaamista koskevien kohtausten kautta osoittamaan sen, että sekä fiktiiviset että fiktion ulkopuoliset minuudet ja merkitykset vastaavat kuitenkin sikäli toisiaan, että ne ovat kummatkin tekstuaalisesti välittyneitä. Kyseinen tulkinta sivuaa myös Alfordin näkemystä, että Austerin romaani tunnustaa ei-fiktiivisiksi miellettyjen tarinoiden kyseenalaisuuden: ”Auster recognizes that whereas detective stories are ‘coherent yet questionable’, the same could be said about any story about the world, including those nominally regarded as non-fictional.” (1995, 18-19). Tätä kautta Austerin romaani osoittaa fiktion ulkopuolisten minuuksien ja merkitysten tekstuaalisuuden, sen, että myös tällaiset, fiktion ulkopuoliset, reaaliksi käsitetyt merkitykset konstituoituvat tekstuaalisesti ja ovat sikäli luonteeltaan alati

³ Kyseisessä asetelmassa fiktion ulkopuolisen sisällyttäminen fiktion tapahtuu tietenkin puhtaasti kuvainnollisella tasolla, puhtaasti fiktiivisen proosan keinoin.

lykkäytyviä, siis vailla ehdotonta tulkintaa, joka paljastaisi niiden perimmäisen luonteen. Tätä kautta *City of Glass* mukautuu dekonstruktiiiviseen näkökulmaan, jonka ”mukaan myös nämä perimmäiset merkit (...) ovat kuitenkin tietyn merkitysjärjestelmän tuotteita, siis merkkien välisten erojen tuotteita.” (Helle, 2024, 220). Luentani mukaan Austerin romaani siis kieltäytyy nostamasta reaalisia minuuksia, tai fiktion ulkopuolista kielellistä merkitystä sinänsä, perimmäisen merkin asemaan.

5 Lopuksi

Tulkintani mukaan Austerin romaani käsittelee merkityksen tekstuaalisuuden tematiikkaa ennen kaikkea Quinin minuutta koskevan henkilökuvauksen kautta. Tässä yhteydessä romaanissa nousee esille etenkin Quinin menetys, sen vaikutus hänen minuuteensa. Luentani mukaan kyseisen menetyksen vaikutukset ilmentävät Quinin minuuden tekstuaalisuutta tuomalla esiin hänen minuutensa merkityksien riippuvaisuuden niille kontekstin suovista teksteistä. Näitä tekstejä edustavat tässä yhteydessä ennen kaikkea hänen edesmennyt perheensä. Luentani mukaan Quinn tulee tätä kautta tietoiseksi myös merkityksen tekstuaalisuudesta sinänsä, sen epätäydellisestä, yksinomaan merkkien ketjuihin pohjaavasta, alati lykkäytyvästä luonteesta. Tässä yhteydessä olennaiseen asemaan nousee niin ikään Quinin tyytymättömyys suhteessa kielellisesti välittyvään ja sikäli merkityksiltään lykkäytyvään minuuteen, suhteessa tekstuaalisesti konstituoituvaan merkitykseen sinänsä. Keskeisin piirre, joka ilmentää Quinin tyytymättömyyttä suhteessa tekstuaalisesti jäsentyvään merkitykseen on tapa, jolla hän dekkari-innostuksensa kautta vaikuttaa unelmoivan dekkareille ominaisen, juonen tyhjentävästi ratkaisevan loppuratkaisun kautta ilmenevästä perimmäisestä merkistä, ehdotonta totuutta ilmentävästä tulkinnasta.

Se, miten sekä Quinin ja Peter Stillman vanhemman pyrkimykset saavuttaa tekstin ulkopuolinen merkitys epäonnistuvat, kuvastaa luentani mukaan kyseisen kaltaisen, ajattelujärjestelmän ulkopuolisen merkityksen löytämisen mahdottomuutta. Stillmanin kohdalla kyseinen epäonnistuminen ilmenee siinä, miten hänen kielellisistä vaikutteista eristetty poikansa on kykenemätön oppimaan luonnollista, jumalaiseen totuuteen perustuvaa kieltä. Tältä osin tulkitsen romaanin mukautuvan derridalaiseen näkökulmaan, jonka mukaan kaikki kielellinen merkitys syntyy merkitsijöiden ketjujen muodostamien kontekstien kautta. Tätä kautta Stillmanin julman kokeilun epäonnistuminen ilmentää siis Derridalaista näkökulmaa tekstin ulkopuolella jäsentyvän merkityksen mahdottomuudesta. Niin ikään Quinn vaikuttaa epäonnistuvan tavoitteessaan löytää perimmäinen, ehdoton merkitys. Hänen kirjoituslehtiönsä tekemänsä merkinnät eivät anna ymmärtää hänen saavuttaneen minkäänlaista perimmäistä totuutta; Quinin kysymykset eivät koskaan saa vastausta, vaikuttavat johtavan aina vain uusiin kysymyksiin. Tulkintani mukaan kyseiset, lopulta mihinkään johtamattomat pohdinnat ilmentävät derridalaista käsitystä merkityksen lähtökohtaisesta lykkäytyvyydestä; tulkintojen lähtökohtaisesta epätäydellisyydestä ja perimmäisen, tekstin ulkopuolisen merkin mahdottomuudesta. Luentani mukaan kyseiset kuvaukset perimmäisen merkin etsinnän hyödyttömyydestä puoltavat Derridan logosentrismin

kritiikkiä, joka toteaa kaiken merkityksen yksinomaan tekstuaalisesti jäsentyväksi. Kyseisen näkökulman kautta myös perimmäinen merkki osoittautuu merkkien suomien viittauskohtien, niiden välisten erojen tuotteeksi. Kyseinen, perimmäisen merkin tekstuaalisuutta käsittelevä tematiikka ilmenee Austerin romaanissa ennen kaikkea siinä, miten se tekstin ulkopuolista edustavan, fiktionisoidun Paul Auster -hahmon kautta purkaa kuvainnollisella tasolla fiktion ja ei-fiktion, tai fiktion ulkopuolisen, välistä binaarista vastakkainasettelua. Kyseinen vastakkainasettelun purku ilmenee ennen kaikkea siinä, miten romaani luentani mukaan esittää edellä käsittelemäni kuvauksen kautta myös fiktion ulkopuolisen, vähemmän ilmeisellä tavalla tekstuaalisen merkityksen yksinomaan tekstuaalisten erojen suomien viitekohtien kautta jäsentyväksi.

Lähteet

Primaarilähde

Auster, Paul 1985, *City of Glass*. Teoksessa *Collected Novels Volume 1*. London: Faber and Faber, 5-117.

Sekundaarilähteet

Alford, Steven E 1995. "Mirrors of Madness: Paul Auster's *The New York Trilogy*". *Critique - Bolingbroke Society*, 37(1), 17-33. <https://doi.org/10.1080/00111619.1995.9936478> (Haettu 25.9.2025)

Derrida, Jacques 2003. "Différance" (1972) Suom. Hannu Sivenius. Teoksessa *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen, Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus, 246-273.

Derrida, Jacques 2003. "Platonin apteekki" ("La pharmacie de Platon", 1972). Suom. Tiina Arppe. Teoksessa *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen, Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus, 102-208.

Helle, Anna 2024. "Jälkistrukturalismi ja dekonstruktio". Teoksessa *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 216-223
<https://doi.org/10.21435/tl.287> (Haettu 22.9.2025)

Mäkikalli, Aino; Steinby, Liisa 2013, *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Toim. Aino Mäkikalli & Liisa Steinby. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 59-153.

Rowen, Norma 1991. "The Detective in Search of the Lost Tongue of Adam: Paul Auster's *City of Glass*". *Critique - Bolingbroke Society*, 32(4), 224–234.
<https://doi.org/10.1080/00111619.1991.9933811> (Haettu 25.9.2025)

Russell, Alison 1990. "Deconstructing The New York Trilogy: Paul Auster's Anti-Detective Fiction". *Critique - Bolingbroke Society*, 31(2), 71–84.
<https://doi.org/10.1080/00111619.1990.9934685> (Haettu 25.9.2025)